

1954

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, το Κόμμα των Φιλελευθέρων, επανειλημμένως έχει διακηρύξει και με την σημερινή ευκαιρίαν επαναλαμβάνει, ότι το αίτημα της Ενώσεως της Κύπρου με την μητέρα Ελλάδα (χειροκροτήματα ζωηρά εξ όλης της αιθούσης) δεν είναι αίτημα μιας μόνον μερίδος του Ελληνικού Λαού, είναι αίτημα ολοκλήρου της Εθνικής Αντιπροσωπείας (Χειροκροτήματα απ' όλας τας πτέρυγας). Είναι ιερόν και ανένδοτον αίτημα ολοκλήρου του Ελληνισμού. (Χειροκροτήματα). Το Κόμμα των Φιλελευθέρων δηλοί ότι προσφέρει εις την Κυβέρνηση, διά την επιδίωξιν της πραγματοποιήσεως του ιερού Εθνικού μας αιτήματος, αμέριστον συμπαράστασιν. (Χειροκροτήματα παρατεταμένα εξ όλης της Αιθούσης).

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Κύριε Πρόεδρε, καθολική και βαθεία είναι η οδύνη του Έθνους από τας ειδήσεις αι οποίαι φθάνουν διά την πορείαν των συζητήσεων επί του Κυπριακού ζητήματος εις τον Οργανισμόν των Ηνωμένων Εθνών. Αισθάνεται οδύνην το Έθνος, διότι ήλπιζε ότι ο Ο.Η.Ε., επιτελών την αποστολήν του, θα ήτο ομόθυμος εις την αναγνώρισιν του δικαίου αιτήματος και θλίβεται το Έθνος βαθύτατα, διότι η πορεία των συζητήσεων κλονίζει τα ηθικά θεμέλια του Ο.Η.Ε. και θέτει εις δοκιμασίαν την εμπιστοσύνην και την φιλίαν προς τους Συμμάχους της Χώρας.

Το Κόμμα των Φιλελευθέρων επανειλημμένως έχει διακηρύξει και σήμερον θεωρεί χρέος να επαναλάβη ότι επί του Εθνικού θέματος, επί του ιερού αιτήματος της Ενώσεως της Κύπρου με την Μητέρα Πατρίδα, εις την Βουλήν δεν υπάρχει Κυβέρνησις και Αντιπολίτευσις. Υπάρχει ομόθυμος εκπροσώπησις του Έθνους. (Ζωηρά και παρατεταμένα χειροκροτήματα εξ όλης της αιθούσης).

Το Έθνος ολόκληρον υποστηρίζει το δικαίον αίτημα. Και εάν

σήμερα, παρά πάσαν ελπίδα, δεν εύρη ικανοποίησιν και εις το μέλλον και πάντοτε ανενδότως θα επιδιώξη την ικανοποίησιν του δικαιώματος της αυτοδιαθέσεως ενός Λαού μακραίωνος πολιτισμού, όπως είναι ο αδελφός Λαός της Μεγαλονήσου. (Ζωηρά και παρατεταμένα χειροκροτήματα εξ όλης της αιθούσης).

Θεωρώ επίσης χρέος, απευθυνόμενος προς την Κυβέρνησιν, να προβώ σχετικώς εις δύο παρατηρήσεις.

Χθες, η Ελληνική νεολαία, εκφράζουσα το Πανελλήνιον αίσθημα, εξεδήλωσεν εις τας Αθήνας τον πόθον της ελευθερίας της Κύπρου. Χρέος της Αστυνομίας απετέλει η τήρησις της τάξεως.

Εις τα πολιτισμένα Κράτη εις πάσαν περίπτωσιν η τάξις πρέπει να τηρήται. Άλλη όμως η περίπτωση εις όταν εξ άλλων λόγων απειλείται η τάξις και άλλη, όταν η τάξις απειλήται από την έκφρασιν ενός Πανελληνίου αισθήματος του οποίου ασφαλώς συμμετείχον εις πλήρη βαθμόν και τα όργανα της τάξεως. Εις αυτήν την περίπτωσιν πρέπει να είναι περισσότερον αυβρά και απολύτως προσεκτική, η στάσις των οργάνων της τάξεως. Και φοβούμεθα ότι ο αριθμός των θυμάτων διαπιστώνει ότι ο τρόπος της τηρήσεως της τάξεως, χθες, δεν ήτο ο πρέπων εις την περίπτωσιν. Και θεωρώ, επίσης καθήκον μου, απευθυνόμενος προς την Κυβέρνησιν, να προβώ και εις μίαν δευτέραν παρατήρησιν. Έπρεπεν επί του Κυπριακού θέματος, επί του μεγάλου αυτού εθνικού θέματος, ηγέτης του αγώνος ενώπιον του ΟΗΕ να είναι ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως. Αλλ' αφού έκρινεν ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως, ότι ηγέτης του αγώνος έπρεπε να είναι ο αξιότιμος υπουργός των Εξωτερικών, έπρεπε τουλάχιστον ο υπουργός των Εξωτερικών εις την κρίσιμον αυτή φάσιν του αγώνος να ευρίσκεται εκεί όπου διεξάγεται ο αγών. Και εκφράζομεν την απορίαν μας δια την απουσίαν του. (Χειροκροτήματα εκ της πτέρυγος της Αντιπολιτεύσεως).

1955

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Κύριοι βουλευταί, παρεκάλεσα να λάβω τον λόγον προ της ημερησίας διατάξεως, διά να εκθέσω τας γνώμας μου επί του ζητήματος της Κύπρου. Και ευχαριστώ την Κυβέρνησιν και το Προεδρείον της Βουλής, διότι απεδέχθησαν την παράκλησίν μου.

Εναντίον της γνώμης μου, ότι θα έπρεπε σήμερα να συζητηθή το Κυπριακόν ενώπιον της Εθνικής Αντιπροσωπείας διευτώθησαν αντιρρήσεις και εκ μέρους της Αντιπολιτεύσεως και εκ μέρους της Κυβερνήσεως.

Ελέχθη εκ μέρους του αρχηγού της Φ.Δ.Ε., ότι εις ο στάδιον ευρίσκεται σήμερα το Κυπριακόν θέμα, δεν θα ήτο σκόπιμος η συζήτησις ενώπιον της Βουλής.

Η διαφωνία μου είναι απόλυτος. Φρονώ, ότι ακριβώς εις ο στάδιον ευρίσκεται σήμερα, επιβάλλεται η συζήτησις ενώπιον της Εθνικής Αντιπροσωπείας.

Εκ μέρους της Κυβερνήσεως ο αξιότιμος Αντιπρόεδρος διέτυπωσε δύο αντιρρήσεις. Είπε. Πρώτον, ότι έλαβε χώραν η εμπιστευτική συνομιλία της Κυβερνήσεως με τους ηγέτας της Αντιπολιτεύσεως, διεφωτίσθη επομένως η Κυβέρνησις, επί των απόψεών των. Άρα, δεν υπάρχει λόγος απασχολήσεως της Βουλής.

Εις την άποψιν ταύτην ο αξιότιμος Αντιπρόεδρος της Κυβερνήσεως, με ευρίσκει απολύτως αντίθετον. Πολύτιμος υπήρξε πράγματι η προσωπική επικοινωνία των ηγετών της Αντιπολιτεύσεως με την Κυβέρνησιν, διότι και η Κυβέρνησις τους ενημέρωσε και οι αρχηγοί της Αντιπολιτεύσεως εξέθεσαν υπευθύνως τας γνώμας των. Άλλη όμως είναι η αποστολή των εμπιστευτικών συνομιλιών και άλλη η αποστολή του εθνικού αυτού βήματος. Και η μία δεν αναπληρώνει την άλλην. Η μία συμπληρώνει την άλλην.

Εις παλαιούς χρόνους κατά τους οποίους η εθνική πολιτική, ήτο υπόθεσις ανακτοβουλιών, πράγματι δεν χρειάζετο τίποτε περισσότερο από τας εμπιστευτικάς συνομιλίας. Αλλά έχομεν εισέλθει εις την περίοδον της Δημοκρατίας. Υπάρχει η Αγορά. Υπάρχει ο Δήμος. Υπάρχει ο Λαός. Υπάρχει η παγκόσμιος συνείδησις, η οποία πρέπει να διαφωτίζεται και η οποία τελικώς επιβάλλει την ιδικήν της θέλησιν.

Διά τούτο έπρεπε να γίνη χρήσις του βήματος.

Είπεν ακόμη ο αξιότιμος Αντιπρόεδρος ότι, εάν εγένετο η συζή-
τησις ενώπιον του Σώματος, θα ήτο μειονεκτική η θέσις της Κυβερνή-
σεως, εάν μάλιστα συνέβαινε να μη είχε καταλήξει εις αποφάσεις. Αλ-
λά δέν συμμερίζομαι ούτε αυτήν την γνώμην. Έκαστος, από του εθνι-
κού τούτου βήματος επιτελεί το ιδικόν του καθήκον. Η Αντιπολίτευσις
θα εκθέση τας ιδικάς της γνώμας. Και η κυβέρνησις έχει πλήρες δι-
καίωμα να απαντήσει καθ' ον τρόπον η ίδια κρίνει. Ακόμη και εάν
κρίνη ότι ευρίσκεται εις το στάδιον της μελέτης και δεν είναι εις θέσιν
να δώση ενώπιον του Σώματος μίαν οριστικήν απάντησιν και πάλιν θα
έχη απόλυτον δίκαιον. Κανείς δεν αξιώνει από την Κυβέρνησιν προτού
να έχη υπευθύνως καταλήξει εις οριστικάς αποφάσεις, να προβή εις
ανακοινώσεις από του βήματος. Έκαστος επιτελεί το ιδικόν του καθή-
κον. Και εάν ηκούαμεν μάλιστα, ότι η Κυβέρνησις μελετά ακόμη το
θέμα και δεν είναι εις θέσιν να μας δώση αμέσως απάντησιν, θα απε-
κομίζωμεν την εντύπωσιν ότι αισθάνεται όλο το βάρος αυτής της ώρας
και θα ετιμώμεν αυτήν την επιφύλαξιν. Διότι η ευθύνη της διαχειρίσε-
ως είναι ευθύνη της Κυβερνήσεως. Η αλληλεγγύη του Σώματος, η
αλληλεγγύη της Αντιπολιτεύσεως, είναι αλληλεγγύη εθνική. Η διαχει-
ρισις είναι πολιτική και βαρύνει εις ακέραιον την Κυβέρνησιν.

Αλλά το θέμα επί του οποίου είμεθα όλοι σύμφωνοι είναι, ότι,
όταν επί του εθνικού αυτού βήματος έρχονται κρίσιμα εθνικά θέματα,
όλοι όσοι τα διαχειρίζονται σφείλουν πράγματι να κατέχωνται από το
αίσθημα της ευθύνης. Διότι ευθύνην δεν έχει μόνον η Κυβέρνησις. Ευ-
θύνην έχει και η Αντιπολίτευσις. Όπως υπάρχουν καλοί και κακοί
Κυβερνήσεις, καθ' όμοιον τρόπον υπάρχουν καλοί και κακοί Αντιπολι-
τεύσεις. Και αμφοτέροι, και αι Κυβερνήσεις και αι Αντιπολιτεύσεις,
δίδουν εξετάσεις από του εθνικού αυτού βήματος.

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ:

Ερχόμεθα εις το εθνικόν θέμα. Η σημερινή Κυβέρνησις συνεχίζει
και δυστυχώς εις ελάσσονα τόνον, την πολιτικήν της προκατόχου Κυ-
βερνήσεως επί του εθνικού θέματος. Είχομεν ανέκαθεν δηλώσει ότι
είμεθα αλληλέγγυοι προς την Κυβέρνησιν εις το ιερόν εθνικόν αίτημα

της Αυτοδιαθέσεως. Αλλά η πολιτική διαχειρίσις αποτελεί ευθύνη της Κυβερνήσεως. Και διότι εκρίναμεν ότι η πολιτική διαχειρίσις του Κυπριακού δεν υπήρξεν επιτυχής εκ μέρους της Κυβερνήσεως του Συναγερμού, της κατελογίσσαμεν βαρείας ευθύνας. Η πρώτη ευθύνη της είναι, ότι δεν υπήρξεν επαρκής προπαρασκευή κατά την πρώτην προσφυγήν εις τον Ο.Η.Ε. Όλοι αι μάχαι χρειάζονται επαρκή προπαρασκευήν. Και επίσης αι διπλωματικάι.

Η επομένη ευθύνη της είναι η αποδοχή της συμμετοχής της εις την τριμερή διάσκεψιν του Λονδίνου, χωρίς την προκαταβολικήν αποδοχήν της Αρχής της αυτοδιαθέσεως. Είχομεν εγκαίρως επισημάνει τον κίνδυνον. Αλλά δεν εισηκούσθημεν. Είπον εις την Βουλήν κατά την συνεδρίασιν της 5ης Ιουλίου. «Εάν επρόκειτο η Αρχή της Αυτοδιαθέσεως να μη γίνη δεκτή εις την διάσκεψιν, η Ελληνική Κυβέρνησις θα ευρίσκετο εις την ανάγκην να την εγκαταλείψη. Και τότε θα εδημιουργείτο η διεθνής εντύπωσις ρήξεως της Ελλάδος προς το κοινόν μέτωπον Μεγάλης Βρετανίας και Τουρκίας». Και προσέθεσα. «Υπάρχει κανείς ο οποίος να μη αντιλαμβάνεται τας δεινάς συνεπειάς τοιαύτης ρήξεως; Δεινάς και διά την θέσιν της Ελλάδος εις την Βαλκανικήν και το ΝΑΤΟ, δεινάς επίσης και διά την περαιτέρω διαχειρίσιν του ζητήματος της Κύπρου; Δεν είναι προφανές, ότι υπό τοιαύτας συνθήκας δημιουργείται μία κατάστασις κρίσεως και παραδιδόμεθα εις όλους τους κινδύνους των ενεδρών αι οποίαι καιροφυλακτούν; Ιδού διατί δεν είναι επιτετραμμένον να δοθή καταφατική απάντησις εις την πρόσκλησιν προτού να έχη απολύτως διευκρινισθή η αποδοχή της βασικής Αρχής της Αυτοδιαθέσεως».

Αλλά έγινε δυστυχώς, το βαρύ σφάλμα της αποδοχής της συμμετοχής μας εις την τριμερή διάσκεψιν χωρίς αυτήν την προϋπόθεσιν. Και επακολουθούν αι δεινάι συνέπειαι, τας οποίας είχομεν προβλέψει.

Το επιχείρημα, το οποίον είχε τότε αντιταχθή ήτο, ότι θα απεδίδετο κακή πίστις εις την Ελλάδα διά την άρνησιν. Αλλά το επιχείρημα είναι ασύστατον. Εφ' όσον είχομεν ήδη προσφύγει εις τον ΟΗΕ, ζητούντες την αυτοδιάθεσιν, θα ευρισκόμεθα εν απολύτω συνεπειά, αρνούμενοι να μετάσχωμεν εις οιανδήποτε άλλην διάσκεψιν, χωρίς την προκαταβολικήν αποδοχήν αυτού του αιτήματος. Και είναι γνωσταί και αι άλλαι βαρείαι ευθύνηαι της ηττοπαθείας απέναντι των τουρκικών ύβρε-

ων εις την Τριμερή και απέναντι των τουρκικών βανδαλισμών εις την Κωνσταντινούπολιν και την Σμύρνην.

Το κείμενον των προγραμματικών δηλώσεων της σημερινής Κυβερνήσεως επί του εθνικού θέματος δεν μας παρέχει ικανοποίησιν. Ουδαμού γίνεται λόγος περί «ηθικών» ικανοποιήσεων της Ελλάδος. Και ο λαός, είναι γνωστόν, ότι θέτει εις πρώτην γραμμήν την τιμήν του. Ουδαμού αναφέρεται η λέξις «αυτοδιάθεσις». Και επίσης ουδαμού αναφέρεται η σχέσις της Ελλάδος προς τας άλλας χώρας, εκτός των Συμμάχων. Ως εάν η σημερινή Κυβέρνησις ζη εις άλλην εποχήν και δεν έχει λάβει καμμίαν είδησιν περί του πνεύματος της Γενεύης. Περί της περιόδου της συνυπάρξεως εις την οποίαν έχομεν εισέλθει.

Θα παρακαλέσω, κ. Πρόεδρε, να επιβάλλετε ησυχίαν. Παρηκολουθήσαμεν με απόλυτον προσοχήν τας προγραμματικάς δηλώσεις της Κυβερνήσεως. Έχετε, νομίζω υποχρέωσιν και υμείς, να μας παρακολουθήσετε.

1956

Γ. ΠΑΠΑΝΔΡΕΟΥ: Αυτά είναι τα γενικότερα συμπεράσματα, εις τα οποία αγόμεθα εξετάζοντας την πολιτείαν της σημερινής Κυβερνήσεως.

Και ερχόμεθα τώρα εις τὸ μέγα θέμα της εξωτερικής μας πολιτικής.

Ανέπτυξεν, χθες, ο κ. Πρόεδρος της Κυβερνήσεως τας απόψεις του, επί της εξωτερικής πολιτικής και νομίζω ότι εκφράζω και το αίσθημα της ιδικής του πλειοψηφίας, ότι δεν υπήρξεν ικανοποίησις αναλόγος προς τας προσδοκίας του.

Απεκόμισα την εντύπωσιν – και όχι μόνον εγώ – ότι υπήρξεν και ασαφής και άτονος, εις την χάραξιν της εξωτερικής πολιτικής της Ελλάδος.

Ο κυβερνητικός τύπος, επανειλημμένως έχει προκαλέσει την Αντιπολίτευσιν να χαράξη την ιδικήν του εξωτερικήν πολιτικήν και να παύση να είναι άρνησις.

Θα ηδυνάμεθα να απαντήσωμεν, ότι συμφώνως, προς τους Κοι-